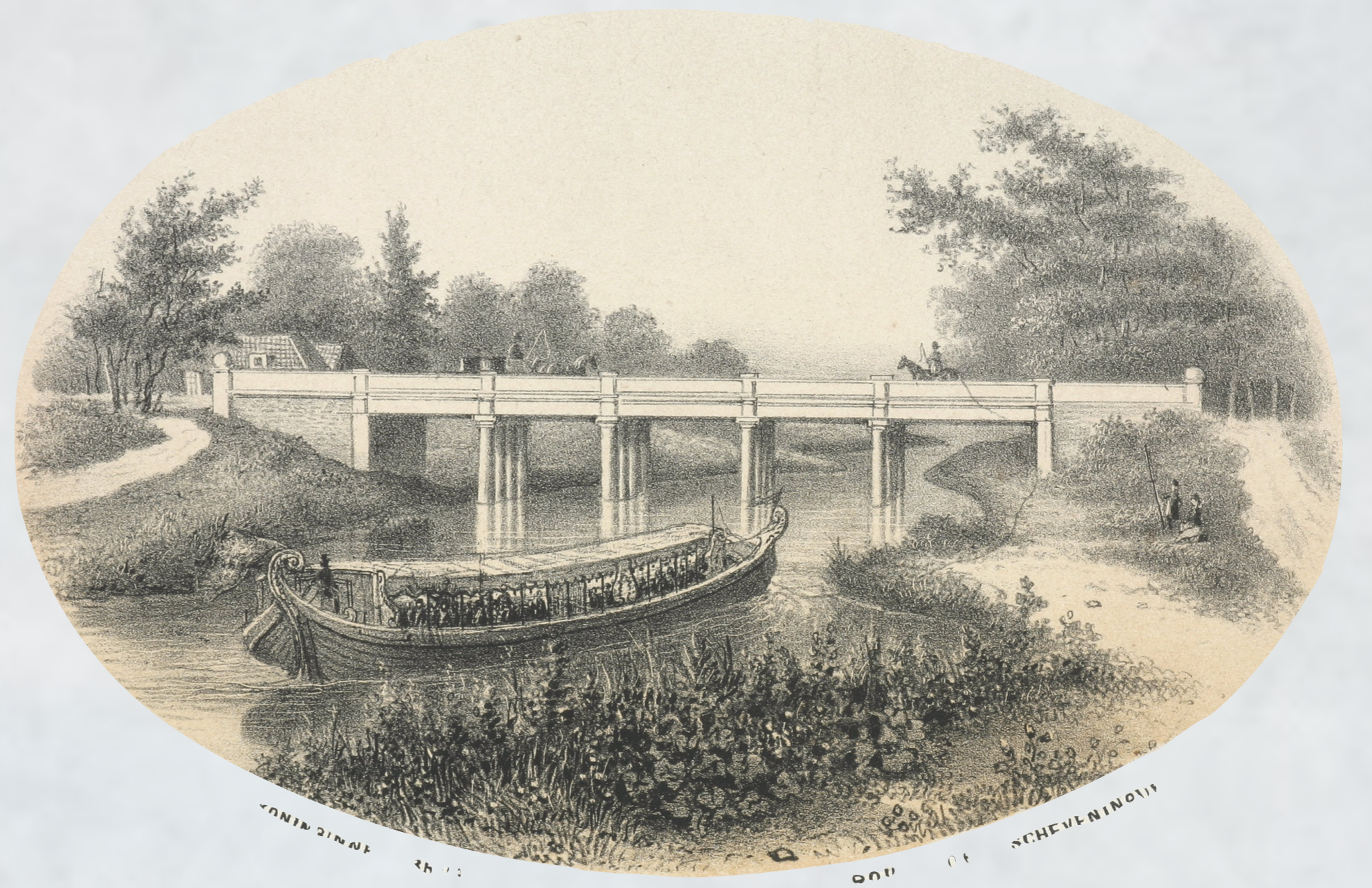

De Gondel

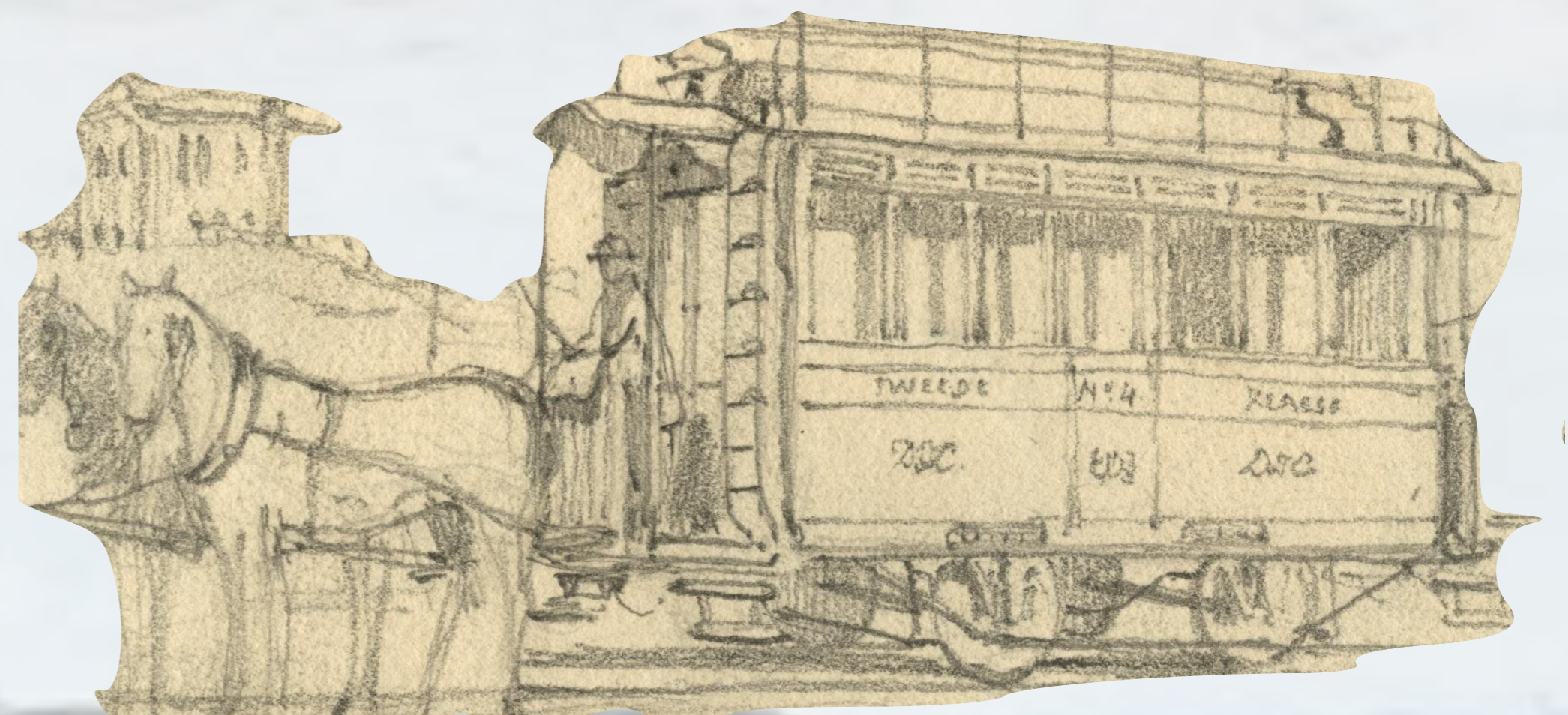
In de 19e eeuw speelde de gondel een bijzondere rol in het verbinden van Den Haag met de populaire badplaats Scheveningen. Deze charmante trekschuiten, getrokken door trekpaarden langs het kanaal, boden badgasten een unieke reis over het water naar de zonnige kust.

In 1858 werd een voorstel van B&W tot het verlenen van een concessie voor drie jaar voor de oprichting van een volksschuitenveer van 's Hage naar Scheveningen goedgekeurd, waarna een eerste concessie werd verleend voor vaartochten met de gondel voor drie jaar.

De gondel was een opvallend vervoermiddel dat een knipoog gaf naar de Venetiaanse gondels. Ondanks zijn langzame snelheid, werd de gondel geadverteerd als een 'snelvarende' optie om de negatieve associaties van een traditionele trekschuit te vermijden. Met zijn dagelijkse vaarten tijdens het badseizoen en betaalbare kaartjes, werd de gondel al snel populair onder zowel locals als toeristen.

Boven kaart met de gondel en onder een getekende afbeelding van een paardentramwagon, genaamd Tweede Klasse nr. 4, gelegen op het Gevers Deynootplein De tekening is gemaakt door C.C.A. Last (1808-1876) rond het jaar 1865 met potlood, Haags Gemeentearchief kl. A 135

Onstabiele trekschuit

De constructie van de boot als smalle schuit kon voor problemen zorgen. In 1682 nam de burgemeester dan ook maatregelen en vroeg de politie om in te grijpen als de boot werd overladen met passagiers. In de krant staat een artikel van ooggetuigen, waarbij het bijna mis ging:

‘De gondel de Batavier nl., die Zondag namiddag ten 6 ure naar Scheveningen vertrok, was zoo volgestopt dat is hier de juiste term dat de stuurman elk oogenblik de op het dek zich bevindende heeren moest uitnoodigen zich nu eens naar deze, dan weder naar gene zijde te wenden, ten einde daardoor het vaartuig in evenwigt te houden, dat elk oogenblik dreigde te zinken. Dat gevaar vermeerderde in niet geringe mate toen, gelukkig niet ver meer van de plaats der bestemming, het water aan ééne zijde stroomsgewijs in de schuit begon te loopen. Hierdoor waren de dames, die aan den bedoelden kant zaten, verplicht allen zich op één punt te verdringen met de overige passagiers, hetgeen tot niet weinig ongelukken aanleiding had kunnen geven’.

Dat het ook wel eens echt mis ging, blijkt uit een fragment van Johan Gram:

‘doch dit moest met omzichtigheid geschieden, want de gondel liep door bovenlast gevaar topzwaar te worden en om te slaan. Meermalen kon men na een vuurwerk of feest te Scheveningen eene zoodanige overrompeling van de vertrekkende gondels bijwonen. Het kon er dan erg spannen, en de schipper moest al zijne autoriteit doen gelden, om den waaghalzen te beletten, het leven der passagiers op het spel te zetten. Het publiek verdrong zich dan op het bovendek, zoodat de schuit topzwaar werd en. de schipper met geweld het onbesuisd publiek naar beneden moest jagen, wilde de gondel niet in ‘t donkere en vuile kanaal omdruikelen’.

Boven een schuit aangemeerd ter hoogte van de Gondelstraat in Scheveningen, terwijl daaronder de ansichtkaart "Groeten uit Scheveningen" een prachtig overzicht biedt van deze badplaats, met vier afbeeldingen die een glimp opvangen van het leven en de schoonheid van Scheveningen rond 1899. De afbeeldingen omvatten het Gevers Deynootplein, Hotel des Galeries, een Scheveningse vrouw met een vismand, de vuurtoren van Scheveningen, en tot slot het strand. Deze prentbriefkaart, met identificatienummer 6.05911, komt uit het Haags Gemeentearchief. Onderaan zien we toeristisch Scheveningen van iets later, rond 1905, waar te zien is hoe de toeristenbranche is geprofessionaliseerd.

De tocht

De gondel, heerlijker gedachtenis!

'Als wij 't hek van den Dierentuin uitkomen, staan wij juist op de plek, waar vroeger de gondel naar Scheveningen afvoer. De gondel, heerlijker gedachtenis! Verbeeld u een geïdealiseerde trekschuit, ruimer en luchtiger dan het klassieke vervoermiddel onzer voorvaders, waar allen in het ruim zaten, zoodat er de grootste gelijkheid heerschte.

Die gondels voeren af van den Dierentuin en brachten den passagier tot aan het eindpunt van 't kanaal, zoodat men nog ongeveer een tiental minuten wandelens had tot aan het toenmalige Groot Stedelijk Badhuis. Buitengewoon vlug ging het evenmin, want het jagerspaard stapte kalmweg en haast werd bij het varend publiek niet verondersteld.

DIENST
TUSSEN
's GRAVENHAGE en SCHEVENINGEN,
met de snelvarende **Gondel**
BURGEMEESTER COPES VAN CATTENBURGH.

UREN VAN VERTREK
van den **15 Junij** tot en met den
28 Junij 1862.

VAN 's GRAVENHAGE.	VAN SCHEVENINGEN.
's Voormidd. 7. — ure.	's Voormidd. 8.30 ure.
" 9.30 "	" 10.15 "
" 11. — "	" 12. — "
's Namiddags 3.30 "	's Namiddags 4.15 "
" 5.30 "	" 6. 5 "
" 6.45 "	" 9. — "

NB. Op last van de Ed. Achtbare Heeren Burgemeester en Wethouders, veranderen bovenstaande uren van vertrek om de 14 dagen, waartoe geregeld aankondiging zal geschieden.

Deze DIENST staat in geen gemeenschap met de **Batavier.**

HET NIEUW GEBOUWD VAARTUIG
DE BATAVIER,
vertrekt van 15 Junij tot en met 28 Junij 1862:

VAN 's HAGE naar 's GRAVENHAGEN.	VAN SCHEVENINGEN naar 's HAGE.
's Morgens 6 u. 30 min.	's Morgens 8 u. 15 min.
" 9 " "	" 9 " 45 "
" 10 " 30 "	" 11 " 30 "
's Namidd. 1 u. 30 "	's Namidd. 3 " 45 "
" 6 " 30 "	's Avonds 8 " 30 "

NB. De Vertrekuren van den **Batavier** veranderen om de 14 dagen met die der **Gondel**. Kinderen van alle Liefdadige Geslachten hebben, zoodra er scheepaanwinst aanwezig is, met deze Dienst vrije heen en terugvaart.

PLAATS OP DE KONINGINNENGRACHT. | TEE DE KONINGINNENGRACHT.
Koninginnegracht, The Hague, 1844.

DIENST
TUSSEN
's GRAVENHAGE EN SCHEVENINGEN,
MET DE NIEUW GEBOUWDE
Snelvarende Gondel:
BURGEMEESTER COPES VAN CATTENBURGH.

Uren van Vertrek,
gedurende de maanden **JUNI** en **JULIJ.**

DAGELIJSCH DIENST.

VAN 's GRAVENHAGE:

- 's Morgens ten 6 u. 30 m.; 9 u.
- 's Namidd. ten 1 u. 30 m.; 5 u. 15 m.; 6 u. 30 m.

VAN SCHEVENINGEN:

- 's Morgens ten 8 u. 15 m.; 11 u. 30 m.
- 's Namidd. ten 3 u. 30 m.; 5 u. 55 m.; 9 u.

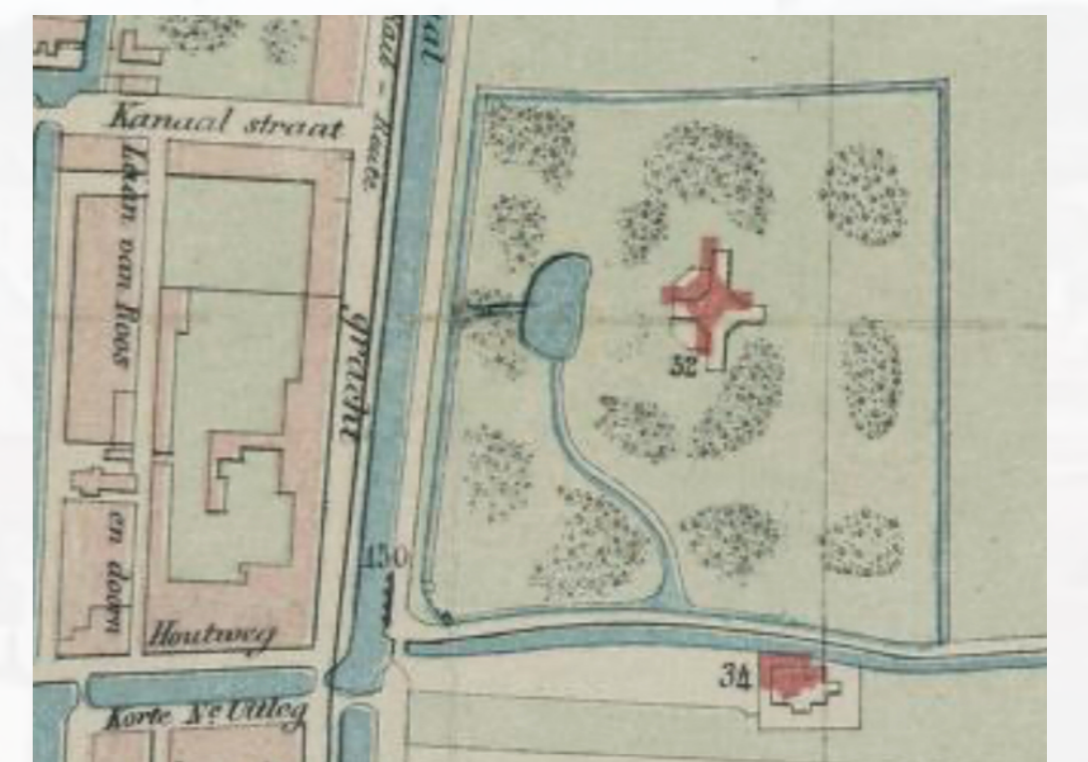
ZONDAG-DIENST.

VAN 's GRAVENHAGE:

- 's Morgens ten 6 u. 30 m.; 9 u.
- 's Namidd. ten 1 u. 30 m.; 5 u.; 5 u. 30 m.; 6 u.; 6 u. 30 m.

VAN SCHEVENINGEN:

- 's Morgens ten 8 u. 15 m.; 11 u. 30 m.
- 's Namidd. ten 3 u. 30 m.; 5 u. 45 m.; 5 u. 55 m.; 8 en 9 u.

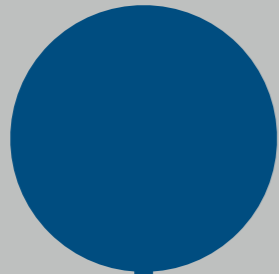

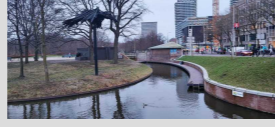

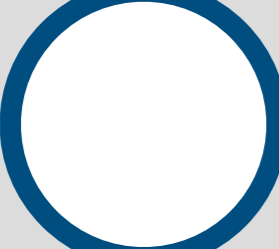

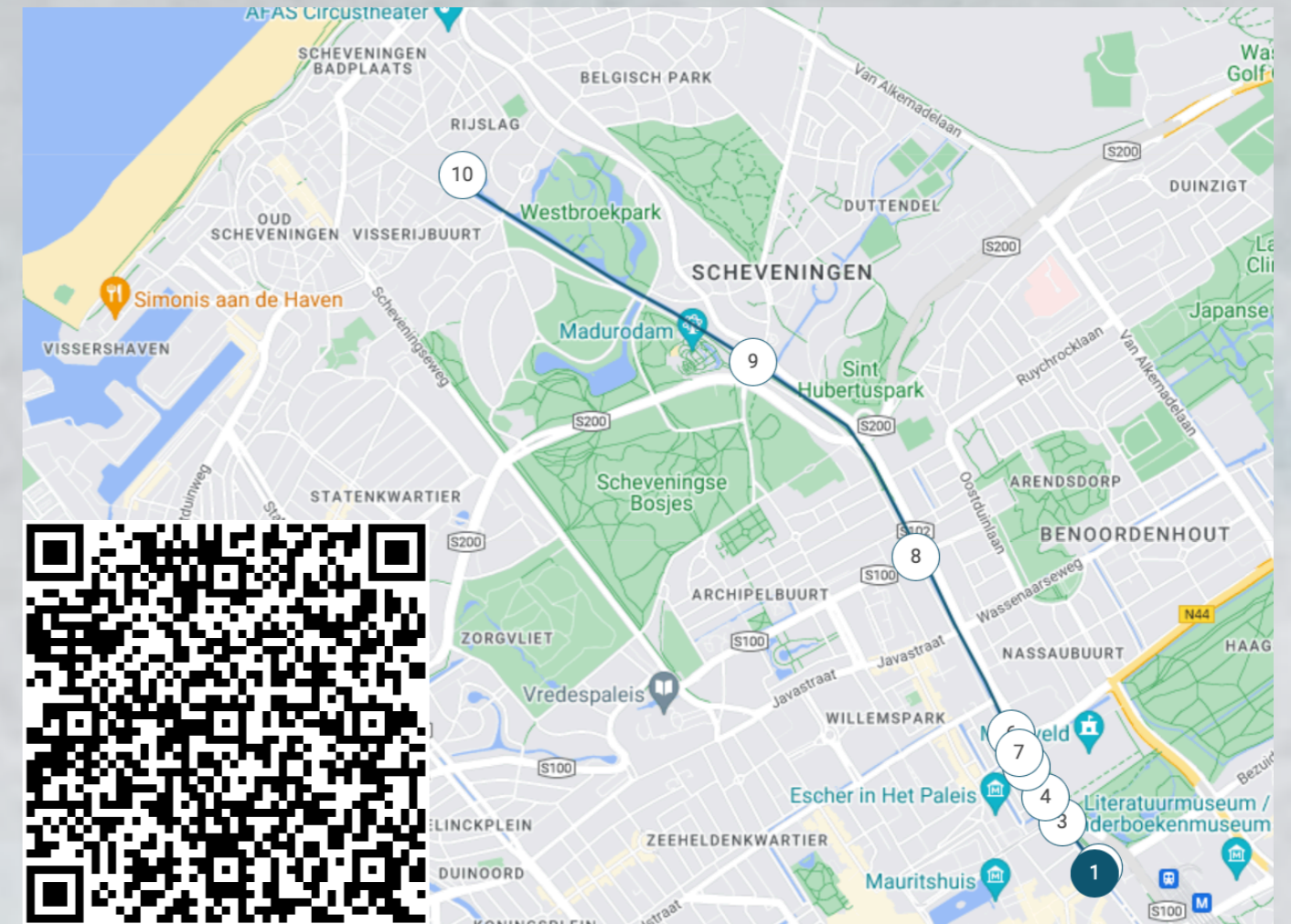
Afbeeldingen - advertentie in de krant van de gondel 1862, advertentie in de krant van de gondel 1863 en aanlegsteiger bij de diertuin op plattegrond van 's-Gravenhage uit 1869. Derde staat van gr. 0318, Haags Gemeentearchief, Panorama Mesdag waar het kanaal vanaf de Seinpostduin te zien is, Boven - De Koninginnegracht gezien vanaf de brug over het water van de Houtweg / Nieuwe Uitleg; met links huizen aan de Houtweg, ca. 1844, kl. B 887 Haags Gemeentearchief. Onder - zelfde punt. In het kanaal is dit de opstapplaats tegenover de diertuin.

Route

	1.		Centraal Station
	2.		Paxhaven
	3.		Bosbrug
	4.		Alternatief vervoer
	5.		Huis van het boek
	6.		Gondel
	7.		Dierentuin
	8.		Copes van Cattenburch
	9.		Witte Brug
	10.		Scheveningen

Scan de route voor meer informatie over alle locaties aan deze vaart, wandel of fiets de route!

